

ligmaking in het sterren schenken. Slechts om die gelijkheid *het verschil van weg* voor ons niet te loof. Wie de hitte des daags niet droeg, dien volgen geen werken. Hen, die de hitte des daags gedragen hebben, volgen die werken zeer gewisselijk.

„Het tarwegraan in de aarde“.

Voorwaar, voorwaar zeg ik u, indien het tarwegraan in de aarde niet valt en sterft, zoo blijft het alleen; maar indien het sterft, zoo brengt het veel vrucht voort. Joh. 12:24.

Achter de natuur om ons heen schuilen zinnige gedachten. Wie nu het oor mist, om die taal der stoflijke schepping te verstaan, kent de natuur niet. Hij is als de operateur, die het ontleedde tusschen de spierbundels laat glijden, of straks een lijk in stukken snijdt, maar zonder iets te vermoeden of te gissen van wat er sprak in dat bloed, dat adroop, of in dat hart, dat lidde voor zijn oog.

Jesus verstand die natuursprake, en heeft ons meer dan één van haar orakelspreuken vertolkt. Denk slechts aan wat Jesus verhandelde van de lelien des velds, van de vogelen des hemels, van het zaad van den zaaijer, van het onkruid op den akker, van den bergstroom in zijn vernielend geweld, van den zandzeem in het meel, van het mosterdzaadje in zijn groei, van den visscher met zijn net, van den wijnstok met zijn ranken, en zoo ook van het tarwegraan, dat als het niet sterft, niet ontkiemt, en geen vrucht zet, en niet rijpt in de aren.

Legde Jesus er dit nu in, of nam Jesus dit uit de natuur? Was het alleen maar dat Jesus er dit nu bij dacht, of was wat Jesus uitsprak, reeds gedacht bij de schepping van rank en wijnstok, van den halm met de aren, en met het tarwegraan dat sterft en rijpt?

Oppervlakkig zoude ge zoo zeggen het eerste. Jesus dacht het er bij. Jesus bracht dien wijnstok met zich zelf in verband, zonder dat er oorspronkelijk tusschen hem en dien wijnstok verband bestond. Het was een spel van Jesus' verbeelding. Een illustratie die Jesus zelf niet greep, maar schiep. Zoo ge wilt, op Jesus' lippen in wespreekende taal rijmloze en maatloze maar toch zoo rijke poëzie.

Maar het is zoo niet. Sla Mattheüs 13: 34-35 maar op. Daar handelt de Evangelist van deze parabelenpoëzie van uw Heiland, en wat betuigt hij u?

Dit, dat in deze poëzie van het natuurbeeld de profetie vervuld werd: „Ik zal mijnen mond open doen door gelijknissen; ik zal voorbereden dingen die verborgen waren van de grondlegging der wereld.“

En met dit woord gaat u een heel ander licht op. Toen de natuur geschapen is, is ze geschapen niet door een machinaal pottenbakker, die het leem op de schijf in dooden, onbedienden, aan de gewoonte ontleenden vorm dreef; maar die Schepper was Kunstenaar, was opperste Kunstenaar, die, eer Hij schiep en onder het scheppen, som en dacht in Goddelijk rijke uitdinkelen; die tegelijk en zijn geestelijk Koninkrijk en zijn redeloze natuur dacht, en nu die natuur schiep als beeldraager van de gedachten zijns Koninkrijks, en in die natuurvormen en natuurkrachten en natuurverhoudingen de wereld van zijn eigen Goddelijk denken, zoo ge wilt, kristallichtend, belichaamde.

Zoo bezien is derhalve de natuur vol van Gods gedachten. Gedachte is niets in die natuur Gods. Het is al uit de gedachten Gods opgekomen. En omdat het onzielijke Koninkrijk en het zielijke Natuurrijk uit eenzelfde denken Gods is voortgekomen, is beider grondgedachte één, en spiegelt zich de orde van het onzielijke Koninkrijk in de orde van het zielijke Natuurrijk af.

Niet slechts een enkel maal. Niet als bij geval. Maar altoos en allerwegen. Omdat God één is, en dus ook één in zijn denken. En alleen omdat die hoogere eenheid de wereld van het zichtbare en onzichtbare, niet nu pas, maar van scheppingswege, doortintelt, grijpt de ziel die gelooft in het doopwater de afwassing der zonde, en in het brood dat gebroken en in den wijn die vergoten wordt het Sacrament van 's Heeren dood. Alleen maar die natuurtaal is voor ons niet klaar en niet doorzichtig meer. Zelfs moet geklaagd, dat we voor haar schoonheid en bekering steeds stomper worden.

We kunnen het niet zeker zeggen, maar toch mag vermoed dat in den staat der rechteid de mensch bijna zekerlijk die natuurtaal verstand. Immers dit meeleven met de natuur vindt ge oudtijds veel sterker dan nu. In het Oosten wordt die natuurtaal, dat spreken in natuurbeelden, nu nog, veel sterker gevonden dan bij ons. Alle dichtkunst leeft er van. En het is het hoog beschaafted stadsleven, in zijn afgetrokken zelfgenoegzaamheid, dat eerst recht het oor voor die sprake der natuur heeft toegestopt.

Nog bij vader Cats school de mythische kracht van zijn dichtaard in dit beluisteren van en aanspreken met de natuur over de zoo wonderbare natuurdrijf der liefde, die hem in het heilig huwelijk van Christus met zijn Bruid geestelijk was opgeheven.

Maar toch ook in de rijkste Oostersche verbeelding, evengevoeld als in de warmste natuurpoëzie, blijft dit verstaan van de taal der natuur nog maar al te zeer een gissen.

De sleutel op haar geheimzinnig letterschrift is teloor gegaan. Er moet in de nog gangbare vertolking wel veel waarschuwelen, want zoo veel van die vertolking is aan alle volken gemeen, en zoo veel er in spreekt regelrecht ons hart toe.

Zeker van uw zaak zijt ge intusschen alleen als Jesus spreekt. Zeker dan ook, als hij spreekt van het tarwegraan, dat moet sterven om vrucht voort te brengen; wij het, zoo het niet sterft, alleen blijft.

Dat het in de natuur, op den akker, zoo is, vraagt geen nader bewijs. Wie wil zelf het; wie het niet ziet, is vreemdeling op het veld. Toch had het ook anders kunnen zijn. De visch die kuit schiet, veel rijker dan ooit een graankorrel zich op eenmaal verveeftelidigen kan, leeft nog als straks de school spartelende vischkeens uitkomt.

Dat het noemens bij het graan zoo werd ingezet, was alsoo Goddelijk opzet, door God aldus gewild, niet zonder reden, maar *syn* reden. Om meerdere reden gewisselijk, maar ook hierom, opdat in het sterfend tarwegraan de sprake zou schuilen van een wet die in het geestelijk leven heerscht.

Er is een geestelijke gedachte: Wie zijn leven lieft, zal het verliezen, maar wie he haat

in deze wereld zal het redden ten eeuwigen leven (vs. 25).

En met die geestelijke gedachte correspondeert de natuurgedachte: Indien het tarwegraan in de aarde niet valt en sterft, zoo blijft het alleen, maar indien het sterft, zoo brengt het veel vrucht voort.

Die twee nu zijn één. De éne maal geestelijk, en de andere maal natuurlijk, wordt hier beide malen hetzelfde gezegd.

Het is één wet, die naar den aard van het zielijke in de natuur, en naar den aard van het onzielijke op geestelijke wijs wordt uitgesproken.

Maar beide malen éénzelfde gedachte Gods, één zin en meening van den Almachtige. Het is één woord in twee talen door den Eeuwige gesproken, in de taal der natuur eerst, en toen vertolkt in de taal van het Koninkrijk.

Die éne wet, die éne gedachte Gods ging nu alle eeuwen vastelijk door bij alle plant die gezaaid werd, het klaarst en ons meest toesprekend bij alle graan.

Maar diezelfde wet, de sprake van datzelfde mysterie ging ook alle eeuwen door bij alle voortplanting onder de geesten.

De geest, die weigerde te sterfen in de aarde, bleef kinderloos, de geest die sterfen dorst, had geestelijk gewin.

Toch is op geestelijk gebied die wet ongelijmatig uitgekomen, nu sterker, dan zwakker, in graad van toepassing verschillend.

En voltrekt, in haar volledige uitwerking, heeft die wet, die ordinantie, die gedachte Gods slechts éénmaal uitgeblonken, t. w. in het ondergaan en in het sterfen van uw Heiland.

Hier was de volkomen gave tarwekorrel, die gansch vrijwilliglijk in den volstrekten dood inging, maar wiens sterfen dan ook de vrucht droeg, waarmee geen andere vrucht van menschelijk lijden, ook maar van verre vergelijkbaar is.

De vrucht van al het overig lijden was en bleef *betrakkelijk*, hier alleen was die vrucht volstrekt, volmaakt.

Toch blijven wij daarom, met Jesus, aan geheel dezelfde wet onderworpen, en wint ge in kracht, naarmate ge u williger aan die wet onderwerpt.

Vandaar dat het Kruis ons ten levensymbool werd. Vandaar ook dat het apostolus ons telkens oproept om gemeenschap te hebben aan het lijden van Christus, opdat ge gemeenschap hebt aan zijn heerlijkheid.

De wet van het tarwegraan is de profetie van heel het optreden van den Messias, aldus door hem zelf verwoordt, „dat de Christus alle deze dingen moest lijden, om aldus in zijn heerlijkheid in te gaan.“

En naar diezelfde wet handelde de martelaar, die zich in den dood gaf, en van diezelfde wet zong de dankbare kerk, hoe ze uit het bloed der martelaren wies.

Uit diezelfde wet leefde van oudsher de volke der getuigen. Aan die wet is onze eere-titel, van *pilgrims* op aarde te zijn, ontleend. Alleen door de diepte gaat den rechtvaardige de weg naar boven, gelijk reeds de Spreukendichter zong.

Alleen wie de *vernedring* aandurf, wordt *verhoogd*.

Kunstmatig is geen leven te wekken; laat zich geen geestelijk leven voortplanten. Al wat leven wil scheppen, moet daarom wegzinken in den donkeren schoot van het Goddelijk mysterie. En dan komt het leven, niet alsof die donkerheid kracht had, maar omdat in die donkerheid van het mysterie de *kracht Gods* werkt.

Hierin ligt nu ook de vertroosting, en schuilt de *bekering* van het lijden.

Niet, dit gist ge wel, die ziekelijke bekering, die, door valsche gevoel misleid, aan wonden lust heeft en in tranen weemoedig geniet.

Zoo sentimenteel smartvergoding heeft niets met den hoogen ernst van het Kruis gemeen. Ze staat rechtstreeks, staat vijandig tegen de sprake van het Kruis over.

Bedoeld is alleen die stille geloofsbekering van het lijden, als ge nu weet, dat die Goddelijke bewerking, om u te doen ontkiemen, en te doen rijpen, en vrucht te doen dragen, ook bij u een aanvang nam. Dat het hoog ernstig proces, waarin ook voor u de weg ten leven ontloten wordt, nu begonnen is. Dat de hemelsche landman u niet langer als doellooze korrel 'in de schuur liet liggen, maar u nu uitdroog, en aan de aarde toevertrouwde, om door u geest met geest te gewinnen.

En bekering als van de bevruchte vrouw, die nu weet dat haar ure gekomen is, en wel heeft en huivert nu die ure toe, maar toch ook onder dat huivren jubelt in haar ziel voor God, dat ze het jonge leven, dat ze inwachte, nu aanschouwen zal, en aan haar hart drukken.

En zoo nu ook zijn voor Gods kinderen op aarde, zijn voor wie wortelen in geloofsvrucht, de donkere wegen, als ze er aan toe komen, niet vreemd. Ze wisten, dat het eerst zoo zonnige pad op die donkere gang moest uitloopen. En ze treden dien donkere gang in, wel sidderend onder den ernst der paden, maar nochtans dankbaar dat ze eraan toe zijn, omdat door die donkere gang het pad loopt naar het eeuwige licht.

En bekering die soms op het kind van God tot in zijn sterfen doorgaat. Niet altoos, omdat zoo vaak vóór het sterfen de helderheid wijkt van den geloofsblisk. Maar wel als dat heldere zien van het geloofsog tot in den jongsten snik nog stand houdt.

Want dan gaat het voor het laatste de donkere gang in; dan is er een die valt, en in de aarde zal worden weggeborgen; maar ook die doorgang is ten eeuwigen leven, en ook uit dat verborgen tarwegraan ontkiemt de halm.

Register op E VOTO.

Er is een naam-, naam- en tekstregister op de vier Deelen van *E Voto* in gereedheid gebracht, dat voor de premie-inteckenaars op dit werk verkrijgbaar wordt gesteld tegen den prijs van vijf en zeventig cents. Voor de overige koopers van *E Voto* tegen den prijs van een gulden vijf en twintig cents.

Premie-inteckenaars op *E Voto*, die dit Register in hun bezit wenschen te hebben, worden hiernaede uitgecoodigd bij de abonnementsgelden voor de *Herant* in Januari

vijf en zeventig cents extra te voegen, of f 0.75 in postwissel te zenden.

Zij, voor wie dit opeens te veel mocht zijn, kunnen volstaan met in Januari 1897, in April 1897 en in Juli 1897 telkens bij het abonnementsgeld vijf en twintig cents over te maken.

Aan alle premie-inteckenaars, tevens abonneenten, die hieraan voldoen, zal bedoeld Register, zoodra het van de pers komt, en de vijf en zeventig cents afbetaald zijn, franco aan huis worden toegezonden.

P. S. Nog slechts 300 van de 1500 intekenaars op *E Voto* hebben dusver zich aangemeld.

Zij men zoo goed, zich spoedig op te geven. Anders worden er te weinig exemplaren gedrukt en kan men naderhand er geen meer krijgen.

Amsterdam, 19 Febr. 1897.

Zelfverdediging.

In de *Katholiek* D. CXI p. 1 v.v. en p. 97 v.v. heeft de heer M. A. Thompson een tweetal artikelen onder den titel: *Dr. Kuiper en zijn 'Herant'* geleverd, die in de *Herant* niet geheel onbesproken mogen blijven.

Over het eerste artikel glijden we vluchtig heen. Waar u een lof woord toegezaaid die een man, minder in den strijd gerd, zou doen blozen, past zwijgen, en onder dat zwijgen een zelf merken op allerlei onvolkomenheid, die aan het te welwillend oog van uw goedgunstigen beoordeelaar ontging.

Slechts twee *marques de conduite* aarzen we niet openlijk in ontvangst te nemen. De éne voor onze uitgever en onze corrector.

Men leest toch op blz. 21:

Naar het uiterlijk en in materielen zin gelijk *De Herant* op de moderne dagbladen alleen door het formaat en de vierde pagina, welke door een zeer gering aantal advertenties in beslag genomen wordt. Maar ook aan deze uienwichtigheid heeft hij niet kunnen nalaten een zekere wijding en eerbiedwaardigheid te geven. In de tint van zijn papier, in de trale lettervormen, in de nauwkeurige redactie en correctie wil hij er eenigermate uitgaan als de folio-statenbijbel volgens de Leidseche overzetting.

Dit alles moet een zekere duurzaamheid en bestendigheid verlenen, welke de vluchtige 'sphemeren' onzer eeuw niet kennen: een langer leven dan het leven van één dag.

Tegenover veler klacht, rakende de stordige correctie, ligt in deze aanhaling een zelfvoldoening, die men ons niet zal misgunnen.

Maar hierbij laten we het niet. We verstouten ons nog een tweede citaat op te nemen, en wel van blz. 12, luidende aldus:

Maar niet enkel, gelijk de Hoogepriester der Oude Wet uitwendig zichtbaar de leer en de waarheid aantoonde, neen, veelmeer is bij Dr. K. het Woord Gods ingegaan in zijn geheelen persoon. Beide Testamenten schijnen in hem vleesch en bloed te hebben aangenomen. Hij spreekt de woorden des levens uit den vollen overvloed des harten. Zijne schriften, zijn woord, 't is niet een kunstig ingelegd mozaiek van Bijbelteksten, een mozaiek waarin de lijnen der verschillende afscheidingen niet verborgen kunnen blijven. Neen, zijn woord schittert als een veelzijdig geslepen diamant, dat naar alle zijden den glans van het éne zonnelijk weerspiegelt. Eene schilderij, waar de kleuren zacht tweenvloeden. Zijne uitdrukkingen en zinswendingen, zijn gedachten en zijne beidspraak, de uitingen van zijn genood, zijn liefde en haat, zijn toorn en medelijden, 't is alles geheel schriftuurlijk. Door zijn woord gaat de lyrische vlucht der profeten, de klagende toon van David, de zezang van Mozes, van Debora en Judith, de vurige liefdeslijden van Paulus en Johannes. Hij verhaalt naar den boeienden trant der historische boeken, hij betooft den lezer door de navolging van den sublimen eenvoud der Evangelien.

En zoo heeft hij dan zijn woord geheel ongezegt en als van gedaante doen veranderen door de verve en den gloed van het Schriftuurwoord. De kracht en de majesteit, het pathetische, het teedere en bevallige, hetwelk de openbaringen Gods in het menschelijk woord beurtelings doen uitkomen, is geheel eigendom geworden van zijn geest.

Meer in het bijzonder werkzaam bij in zijn woord de schoonheid van het Oostersche landschap. Ook deze 'toon der laauwe Weststranden' verwijlt zoo gaarne onder de zoele, zachte Palestijnse lichten, mijnerend bij het stille oppervlak der Galileesche meren, rustend onder de ruischende eders of genietend van de bekoorlijkheid der weelderig begroeide bergtoppen. De kruiden van den Thabor en van den Carmel verheffen zoo gemakkelijk zijn oog naar het goddelijke; een atmosfeer van heiligheid en vromen ernst doordringt zijn genood; en aldus mediterend, weet hij den lezer met enkele sobere trekken van zijn penseel over te voeren naar dat eeuwig gedankwaardige land, en in diens hart over te storten en uit te gieten, wat hij zelf daar gevoeld en gezien heeft.

In deze aanhaling ligt zelfverweer. Van zekere zijde tocht is ons herhaaldelijk het verwijt voor te moeten worden, dat we meer filosofieerden dan uit de Heilige Schrift leerden, omdat we veel kariger dan onze voorgangers heele reeksen teksten plegen aan te halen.

Dit spaarzaam verwijzen naar telsten hing voor ons saam met onze opvatting van de Heilige Schrift als zijnde een organisch geheel, en geen codex van teksten. En hing evenzoo saam met onze praktische methode, om niet door vertoon van geleerdheid, in eindeloze citaten, den lezer te vermoeden.

De heer Thompson, wiens meesterschap over compositie en vorm u aan zijn oordeel dubbele waarde doet hechten, waardeert deze methode in deze korte opmerking:

Hij dringt zijne geleerdheid niet aan u op en wacht zich wel, om den lezer te vermoeden met de namen van auteurs of langere citaten. Hij spreekt niet als een paedagoog, die al onderwijzende u tevens brengt tot bevel van uwe onwetendheid: 'Il a toujours le ton de la recherche, jamais celui de l'enseignement', zou de Maistre zeggen. Het kan wel niet ontkend worden, dat hij meermalen spreekt *sedes tripode*, maar het is evenzeer waar, dat hij den schijn van aldus te spreken steeds zoekt te vermijden, ja, dat hij met een zekere naïveteit en ongekunstelde vormen plaats neemt in uw gezelschap.

Over de juistheid van deze methode is men het thans dan ook vrij wel eens. De boeken met drie kwart pagina nota bevoorhoort tot een periode die geoordeeld achter ons ligt. De eisch, die thans geldt, is alleen, dat de kenner bespreken kunne, dat ge uit dege wetenschap spreekt. De naden van het kleed wijst men niet meer met den vinger aan, maar verbergt ze veeleer; mits de stof maar degelijk zij en vast ineenzit.

Juist daarom echter hechten we er waarde aan, dat van onpartijdigen kant thans erkend wordt, hoe we, wel verre van buiten de Schrift om te redeneeren, veeleer zelden anders dan in door de Schrift geïnspireerde taal spraken.

Maar met deze opmerking nemen we van het eerste artikel dan ook oorlof, alleen nog den geachten schrijver de hem toekomende hulde biedende voor zijn waardeerend oordeel, dat, van zijn zijde komende, veel medeminaars der Gereformeerde belijdenis de oogen uitsteekt.

Iets langer daarentegen staan we stil bij zijn tweede artikel, dat, even hoffelijk in toon, toch scherpe critiek levert, en zekere gelijkheid over onze feiten niet onderdrukt.

Niet alsof we volledige repliek zouden leveren. We doen dit nu niet, gelijk we het ook vroeger niet deden, toen ambtgenooten van den geachten schrijver ons in ditzelfde tijdschrift, of ook in de *Maasbode*, te recht zett'en.

De reden hiervan ligt voor het grijpen. Wie op veelzijdig gebied arbeidt, om langs veleerlei weg één geconcentreerd doel te bereiken, mag tijd noch kracht verspelen, om zich door tegenspraak tot onthoud te laten verlokken. Eén enkele principieel doorgezette polemiek zou, om degelijk te kunnen zijn, voor minstens een half jaar uw gang vertragen, overmits het ondoenlijk is, over één enkel punt tot akkoord te komen, zonder dat ge telkens op de uitgangspunten van het reedebelf teruggaat. Dat nu doen we wel, als het polemiek geldt, wier tegenspraak onzen eigen kring deert, naardien in dat geval de bestede arbeid in eigen kring het inzicht verheldert. Maar meden het juist daarom meest bij polemiek met mannen uit die heel andere volkskringen, waarop alle invloed voor ons toch is afgesneden.

En wat de heer Thompson in een noot opmerkt, dat hierdoor onze 'wetenschappelijke naam' gevaar loopt, zoo zij geantwoord, dat niet waardig is voor een hoog en heilig doel te ijveren, wie er ook het offer van dien wetenschappelijke naam niet voor brengen kan.

Doch ter zake. 's Heeren Thompsons groote grief tegen de *Herant* is, dat we de belijdenis hervormden van wat onze vaders het *cor ecclesiae* noemden, de belijdenis van de vrijmachtige Verkiezing Gods, gelijk die door Calvoja was toegelicht. 'Ook wil de *Herant*,' zoo schrijft hij:

Ook wil de *Herant* geen loutere bespiegeling; evenmin een wijsgeerige beschouwing en verdediging van het Calvinistisch beginsel. Nog veel minder beoogt het orgaan in de harten der 'kleine layden' enkel een platonische liefde voor dat beginsel op te wekken. Neen, de praktijk der deugd, steunend op het 'Woord Gods' alleen, het daadverzekelijke leven, opgevat en doorleefd volgens de leer van Genève, ziedaar wat Kuiper met een onuitputtelijk rijkdom van wetenschap en vernuft voor de zijnen uitzet en door zijn machtig woord illustreert.

En als wij dan in dien doolhof van leerstukken en private meningen, wanneer wij te midden der woorden en volzinnen, die als de baren der zee met een zekere drift op u aansnellen — zouden zoeken naar een leidende gedachte, naar een fundamenteel dogma, dat het geclede bouwwerk van Kuiper schraagt, wij zouden het alijd terugvinden in het leerstuk van de eeuwige voorbeschikking des menschen. Of men met Calvoja posereet als supra-lapsarier, of met de Dordtsche Synode als infra-lapsarier, voor de praktijk blijft het hoofdidee der praedestinatie en reprobatione onangestaan. Uit beider voorstelling vloeit even vloegich voort de ontkenning van den vrijen wil en het absolute en algemeene bederf der menschelijke natuur.

Zoo wil ook Kuiper, dat al zijne geestelijke kinderen in deemoedigheid het hoofd zullen buigen voor het 'decretum horribile' van een Souvereinen God. God, zoo spreekt hij, heeft u gepraedestineerd tot een eeuwig geluk of een eeuwig ongeluk, en al uw slaven en zwoegen, al uw lijden en strijden, uw bidden en al de jammerlachten uwer ziel, zullen aan dit onherroepelijk raadsbesluit van den Eeuwige niets kunnen veranderen. Voor de praktijk moet ge natuurlijk uw geestelijk huis opbouwen in het krachtige en onwrikbare geloof aan uwe uitverkiezing ten goede, en weldra zal het aansnijpen van den onverbidlijken Rechter zich verhelderen, en de Geest zal met onuitsprekelijke verzuchtingen u toelichteren, dat gij het kind zijt geworden van een lieverlijken Vader.

Ziedaar het thema, dat op eindeloze wijs gevarieerd wordt, de immer naar boven stijgende melodie, die nu eens als een zoet gefluit, dan weer als de klank eener schriktrampet, de ziel van den gelovige kunt veruimen of benauwen.

Wij weten niet in hoeverre Dr. K. de volgende stellingen van zijn geestelijken vader onderschrijft:

„Que la chute des enfans d'Adam vient de Dieu; que pour certaines raisons, qui nous sont inconnues, Dieu veut que l'homme tombe; que la volenté de Dieu est la seule raison de l'élection des hommes, ainsi, la même volenté est la cause de leur réprobation“.

„Iste, *Christi de Calvin*, Chap. 13, § 1.

Nog eens wij weten het niet? Laten wij hem liever tot het uitspreken van zulk een goddeloos blaspheem niet in staat achten.

Maar zeker is het, dat deze en dergelijke leerstellingen als even zoovele monsterachtige dwalingen, als even zoovele aberraties van den hoogmoedigen menschengest, bij Calvijn gegroepd staan rond het systeem der absolute voorbeschikking of met logischen drang daaruit volgen.

Hierop diene tweecierlei.

Vooreerst, dat we niet verstaan, hoe zich een Gereformerd orgaan zou laten denken, dat niet het *cor ecclesiae* liet gelden, voor wat dit steeds voor alle Gereformeerde kerken was. We zouden zoo zeggen, ware de *Herant* niet een getuige voor de vrijmachtige Souvereiniteit Gods, hij zou zijn naam van *Herant* onwaardig zijn.

Maar ten andere, wie de *Herant* van 1878 af las, en nauwkeurig opteckende wat daarin over de *Verwerping* ter sprake kwam, zou een schrale schoof naar den dorschvloer dragen. Zelfs over het leerstuk der *Verkiezing* hebben we ons niet dan zeer spaarzaam uitgeleten.

Indien in dit opzicht ons dan ook een verwijt kon treffen, zoo zouden we het verstaan, dat een geestverwant ons berispeet over te vale tint, niet dat een tegenstaander ons de schildering van dit stuk Gereformeerde belijdenis, als ware het met te schelle kleuren aangedikt, verwijt.

Doch erger wordt het als de geachte schrijver ons *onlogische* en *valsehe* redeneering te laste legt, en we stellen er prijs op, althans wat deze aanklacht betreft, zijn ingebrachte bezwaren te toetsen.

Een eerste voorbeeld hiervan poogt hij op blz. 111 te lezen.

Wij hadden gezegd: *Geheel het Calvinistisch leven vloeit uit de Schrift voort*. En nochtans elders verklaard: *Volkomen terecht merkt de heer Lohman op, dat de Calvinisten eerst geleefd, en toen eerst hun leven in theorie gebracht hebben*.

En school reeds hiera z. i. tegenspraak, nog grover fel lag, naar hij acht, in onze vergelijking, dat de volken eeuwenlang in genitivus en dativus spraken, zonder nog ooit van naamvallen of van verbuigingen te hebben gehoord.

Hij zegt hiervan:

Reeds de ouden zeiden, dat elke vergelijking maat gaat. Die van Dr. Kuiper is in nog slechter conditie. Zij heeft niet eens voeten om op te staan.

Daar kan immers geene gelijkstelling gedacht worden tusschen de regelen der grammatica en de theorie van een godsdienst. De spraakkunst moet zich natuurlijk ontwikkelen uit de gesprokene talen der volkeren. Zij komt eerst later. Maar bij den godsdienst gaat het juist omgekeerd. Deze ontwikkelt zich uit een theorie, uit de door God geopenbaarde leer. Zoo is het Christendom ontstaan uit de prediking van Christus. Zoo is het Calvinisme geboren uit de leer van Calvijn.

Hoe men deze bewijsovering van Dr. K. ook wende of keere, men wondt zich overal de vingers gelijk aan een doornigen tak. Ieder oogenblik ziet men hier de teurige afwijkingen van een superieuren geest. Een rijk vernuft, afdoelende op de kronkelpaden der sophisterij.

Dit nu overtuigt ons niet.

Dr. Joseph Schwane erkent in zijn *Dogmeneschiede*, een keurig werk van Roomsche zijde, dat vele dogma's eene geschiedenis doorliepen, waaraan de geistigen Kampje om die höchsten, von Gott geoffenbarte Wahrheiten verfolgt und beschreiben werden, und die Genesis, allmähliche Ausbildung und endliche Feststellung der Dogmen zum Verstandnis daamt. (I. p. 11.)

Ontkent nu Dr. Schwane daarom, dat de dogma's uit de Goddelijke openbaring worden geput?

En indien niet, waar ligt dan bij ons de tegenspraak, indien ook wij beide tegelijk staande houden, én dat de Calvinist zijn belijdenis uit de Schrift, de Schrift alleen put, én dat het tot de vaststelling der Calvinistische belijdenis kwam, ten gevolge van een proces, dat door het *leven* der kerk gaat.

En geldt dit aldus reeds bij de eigenlijke dogma's, het geldt in nog sterkere zin van de Calvinistische conclusien op *juridisch* gebied, waarvan in het citaat sprake was. De Calvinist leeft bij de Schrift, de Schrift beheerscht geheel zijn geest, en uit een aldus beheerscht leven komt hij daarna, als vrucht van *nadenken*, tot de *formuleering* van wat het leven uit de Schrift hem deed inzien.

De vergelijking met hetgeen op taalkundig gebied plaats grijpt, houdt dan ook wel terdege steek, mits men zich houde aan de regel, dat alleen het *derde der vergelijking* hier in aanmerking komt.

Dit derde van vergelijking nu is hier, dat men niet eerst formuleert en daarna uit de formule leeft, maar omgekeerd eerst leeft uit de waarheid, en daarna dit leven uit de waarheid in formule brengt.

Dat we spreken in genitivus en dativus is geen menschelijke willekeur, maar komt ons met noodzakelijkheid toe uit Goddelijke taalordinantie. Maar eerst lang nadat we uit deze Goddelijke ordinantie *geleefd* hebben, merken we haar op en pogten haar te *formuleeren*.

En juist evenzoo begonnen de Calvinisten uit de Goddelijke ordinantie der waarheid te leven, en vonden ze in dat leven uit en naar de Goddelijke ordinantie hun kracht, om eerst daarna zich hiervan rekenschap te geven, en te komen tot formuleering.

En juist evenzoo begonnen de Calvinisten uit de Goddelijke ordinantie der waarheid te leven, en vonden ze in dat leven uit en naar de Goddelijke ordinantie hun kracht, om eerst daarna zich hiervan rekenschap te geven, en te komen tot formuleering.

En juist evenzoo begonnen de Calvinisten uit de Goddelijke ordinantie der waarheid te leven, en vonden ze in dat leven uit en naar de Goddelijke ordinantie hun kracht, om eerst daarna zich hiervan rekenschap te geven, en te komen tot formuleering.

En juist evenzoo begonnen de Calvinisten uit de Goddelijke ordinantie der waarheid te leven, en vonden ze in dat leven uit en naar de Goddelijke ordinantie hun kracht, om eerst daarna zich hiervan rekenschap te geven, en te komen tot formuleering.

En juist evenzoo begonnen de Calvinisten uit de Goddelijke ordinantie der waarheid te leven, en vonden ze in dat leven uit en naar de Goddelijke ordinantie hun kracht, om eerst daarna zich hiervan rekenschap te geven, en te komen tot formuleering.

En juist evenzoo begonnen de Calvinisten uit de Goddelijke ordinantie der waarheid te leven, en vonden ze in dat leven uit en naar de Goddelijke ordinantie hun kracht, om eerst daarna zich hiervan rekenschap te geven, en te komen tot formuleering.

En juist evenzoo begonnen de Calvinisten uit de Goddelijke ordinantie der waarheid te leven, en vonden ze in dat leven uit en naar de Goddelijke ordinantie hun kracht, om eerst daarna zich hiervan rekenschap te geven, en te komen tot formuleering.

Als tw redeneerli disputatie voerden u in dit uitdrukkin vleesch' beperkt, en niet worden Dit nu op een i betwist h beroepen Daar toc van 'de mensh' Bij wie Hij elk te oordee werd dedi In casu Derhalv roepen of Da. Bos t ren te ve Bos met niet in al we logisch recht, om plaatsen t We zou een dispu niet zond weten kon teerde pla Maar tege legging de wij, gold t De logi dat wij e Ds. Bos t ons niet v zelve, die Een la Thompson 's Rome.' Hij bec diepste sti we bij die haat, maar Toch gel tegen de t beheerscht van vrees, macht van voorzichtigh nietemin u delijk spre op zijn w dat heel de kracht inbo het verder i de Kerk i in het eind. Kuiper d Hij stelt afhankelijk uit der kon de Kerk a integendeel dezer eeuw; die zich lo verdwalen i ongelof, ee rust spoken genood. Die mach vrees, en i zijne toe: zijn. Ge m u aan het v u door Ro komen.' Hier sch diagnose g Vrees v vreemd. We zou we uitauits op de me ratie, waart tercia de. Maar die als we rek was in bev kenis van staten enen Amerika, er om én prof beteekenis doen dalen. Dit feit, wikkeling t vrees voor Romes zijde feit daarom in de specit beleid niet Filips en zekere bep gen van t Het volk heid in sp een veelzge loofheid in. En waar van Romc veeleer in t Vooreerst den strijd n aan de Cl ten onzent Schoolwet, schonk, va En ten t